

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣΑΥΤΥΡΙΚΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ ΜΟΝΟΝ : 'Εν Ἀθήναις καὶ ταῖς ἐπαρχ. φρ. 20. — 'Εν τῷ ἔξωτ. φρ. 30

ΑΓΓΕΛΙΑΙ : ἅπας ἡ δὲς, λ. 40, τρίς ἑως ἑξάκις λ. 20, κατὰ μῆνα λ. 15, ἔτος ἡ ἑξαμηνίαν λ. 10.

Β. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

— ΓΡΑΦΕΙΟΝ, ὁδὸς Μουσῶν, Ἀριθ. 4, ἀπέναντι τῆς οἰκίας Φιλήμορος παρὰ τὴν πλατείαν τοῦ Συντάγματος. —

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΑΣ

Μετὰ τὰς φυλακὰς τὰ σχολεῖα· ἡ μετάβασις εἶναι πολὺ φυσική· τὰ σχολεῖα δυνατὸν νὰ ᾖσαν φυλακαί, αἱ φυλακαὶ δυνατὸν νὰ ᾖσαν σχολεῖα. Κατάδικος ἐπὶ τοῦ θρανίου ἡ τῆς ψάθης, ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι μεγάλη· ἡ ὑγρασία εἶναι ἡ αὐτή· τὸ σκότος τὸ αὐτό· ἡ δυσωδία ἡ αὐτή. Τὰ σπέρματα τῶν ὀργανικῶν νόσων ἐπιπολάζουν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Τὴν αὐτὴν ποσότητα βακτηριδίων ἀναπνέεις καὶ εἰς τὰς φυλακὰς καὶ τὰ σχολεῖα. Ἡ αὐτὴ κουραμάνα — καὶ κατὰ χεῖρων — τὴν εἶδομεν μὲ τὰ μάτια μας — στηρίζει ἐπὶ τῶν ποδῶν τῶν τοῦς δυστυχεῖς φυλακισμένους καὶ τὰ ταλαίπωρα παιδιὰ.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ διαφοραί· ἀλλ' αὐταὶ δὲν εἶναι ὑπὲρ τῶν σχολείων· εἶναι ὑπὲρ τῶν φυλακῶν. Ὁ υπόδικος ἡ ὁ κατάδικος κινεῖται· τὸ παιδί τοῦ σχολείου καρφόνεται. Ὁ κατάδικος βασανίζει τὸ σῶμά του· τὸ παιδί τοῦ σχολείου καὶ τὸ πνεῦμά του. Ὁ κατάδικος ἔχει δεσμοφύλακα τὸν ἀξιωματικὸν τῆς ὑπηρεσίας· τὸ παιδί τοῦ σχολείου ἔχει τὸν διδάσκαλον. Ὁ ἀξιωματικὸς θὰ δείρῃ τὸν χρόνον μὲν φορὰ. Ὁ διδάσκαλος δέρνει καθ' ἡμέραν. Τὸ μαρτύριον βλέπετε ὅτι εἶναι ἐλαφρότερον εἰς τὸν μυστακίαν κακοῦργον, τὸν βάψαντα τὰς χεῖρας εἰς τὸ αἷμα ἢ τὴν ἐκδίκησιν, εἰς τὴν κλοπὴν ἢ τὴν ἀτίμωσιν· καὶ βαρύτερον, πολὺ βαρύτερον διὰ τὸ ἀπαλὸν ὀκταετὲς ἢ δεκαετὲς μειράκιον, τὸ μόλις νύσαν τὰς χεῖρας του εἰς τὴν δρόσον τῆς πρωῒας καὶ τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς.

Ἐπεσκέφθημεν τὰ σχολεῖα, ὅπως καὶ τὰς φυλακὰς. Καὶ τὸ προῖον τῆς ἐπισκέψεώς μας εἶναι τὰ ἀνωτέρω συμπεράσματα.

*
* *

Ἦρχισαμεν τὴν ἐπιθεώρησίν μας ἀπὸ τῆς Α' δημοτικῆς Σχολῆς τῶν ἀρρένων, τῆς ἐπιλεγομένης Σχολῆς Καραμάνου.

Σὰς μεταφέρομεν μίαν παράγραφον ἐκ τῆς Ἐκθέσεως ἣν καθυπέβαλεν ἡ ἐξ ἱατρῶν συστηθεῖσα ἐπιτροπὴ πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν Σχολείων ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας. Μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς συνέπεσε νὰ συναντηθῶμεν ἐν τινὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων, ὅπου ἐπεθεώρουν αὐτοὶ καὶ ἡμεῖς.

«Ἡ Α' Δημοτικὴ Σχολὴ τῶν ἀρρένων λειτουργεῖ ἐν κτιρίῳ πεπαλαιωμένῳ καὶ σαθρῷ, τοποθετημένῳ ἐν πολυπληθεῖ συνοικίᾳ καὶ πλησίον κρεοπωλείων, ὧν πᾶσα ἀκαθαρσία διέρχεται διὰ ῥύακος πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, περιβάλλεται ἐξ ἄρκτου μὲν ὑπὸ αὐλῆς στενῆς ἀνηλίου καὶ ῥυπαρωτάτης, ἐν ᾗ εἶναι τοποθετημένοι τρεῖς βορβορώδεις ἀπόπατοι, ἀπόζοντες πᾶσαν δυσωδίαν καὶ διαχύνοντες μύρια διαφθερόντα τὸν ἀέρα. Ἐκ μεσημβρίας ὑπὸ ὁδοῦ ἀκαθάρτου· καὶ ἐκ δυσμῶν, ἀφ' ὅπου ἡ κυρία εἰσόδος τοῦ σχολείου, ὑπὸ πλατείας ἐν ᾗ, παρὰ τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ, ἔχουσι τοποθετηθῆ δύο ἐκ τῶν ἐλεεινῶν ἐκείνων ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν δυστυχῶς διεσπαρμένων οὐρητηρίων, τῶν συντεινόντων πρὸς μόλυνσιν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ διαφθορὰν τοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Τὸ κτίριον τοῦτο ἔχει μίαν καὶ μόνην αἴθουσαν, ὕψους μὲν 6 μ., πλάτους 14 μ. καὶ μήκους 12 μ. προσλαμβάνουσα τὸ φῶς διὰ τεσσάρων ἐνθεν καὶ ἐνθεν πρὸς τὴν ἄνω ῥηθείσαν αὐλὴν καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν παραθύρων, λίαν χαμηλῶν, παρὰ τοὺς ὀπτικούς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῆς σήμερον παιδαγωγίας ἀπαιτούμενους. Ἡ αἴθουσα αὕτη βαθύτερον τοῦ ἐδάφους τῆς ὁδοῦ, τῆς πλατείας καὶ αὐτῆς ἐτι τῆς αὐλῆς κειμένη, ἔχουσα χάσματα λίαν καταφανῆ κατὰ τε τὸ σανίδωμα καὶ τὸ φάτνωμα, καὶ παρουσιάζουσα κατὰ τὴν βάσιν τῶν τοίχων αὐτῆς τὰ δείγματα ὑγρασίας καταφανοῦς, διηρέθη κατὰ τρόπον ἄτεχνον καὶ παράλογον διὰ σανίδων εἰς δύο ἡμίσεα χωρίσματα, ἐν οἷς ἐγκλείονται ἄνω τῶν 250 μαθητῶν 6—14 ἐτῶν ἡλικίας, οἵτινες συνθλίβονται ἀνὰ 9—12 ἐν ἐκάστῳ τῶν 24 σαθρῶν ῥυπαρῶν καὶ στενοτάτων, οὐχὶ ἀναλόγως ταῖς διαφοραῖς ἡλικίαις κατεσκευασμένων θρανίων, τῶν ἐπιβλαβεστάτων ἐν γένει ὡς ἐκ τῆς ἀμεθόδου κατασκευῆς τῶν

καὶ διὰ τὴν ὄρασιν τῶν παιδῶν καὶ διὰ τὴν τοῦ σκελετοῦ αὐτῶν φυσιολογικὴν ἀνάπτυξιν. »

* *

Λάβετε τὰ διάφορα μέρη τῆς περιγραφῆς αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς καὶ, ὡς νὰ ἦσαν λυμένα τεμάχια σκελετοῦ, κατασκευάσατε ἐξ αὐτῶν πρὸ τῆς δευτέρας ὁράσεώς σας τὴν αἰθούσαν τῆς Α'. Δημοτικῆς Σχολῆς. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἀπειλοῦσαν νὰ καταπέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σας ὁροφὴν, παρ' αὐτοὺς τοὺς ἄλλου μαυρισμένους, λασποκτίστους, ἄλλου δὲ κιτρίνους τοίχους, ὑπὸ τὸ φῶς τὸ διαθλόμενον διὰ τῶν ἀκαθάρτων ὑάλων τῶν παραθύρων, ἐντὸς τῆς ἐντελούς γυμνάσεως τῆς αἰθούσης, πρὸ μιᾶς διδασκαλικῆς ξυλίνης ἀβάφους ἑδρας, αἱ πλευραὶ τῆς ὁποίας ὡς νὰ ἦσαν τοῖχοι ῥωμαϊκοῦ ἀποπάτου βρεπωμένοι με ποικιλώταταις μελαναῖς καὶ δακτυλιδεῖς, βλέπετε περὶ τὰ ἑκατὸν πενήντα παιδιά, ἐστουθασμένα τὸ ἓνα παρὰ τὸ ἄλλο, τὸ ἓνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἄναι μικὰ τὰ πλείστα, ξηρά, στεγνά, με παρεῖς βαθουλάς, μελαψὰ καὶ κίτρινα, κατεσκληνικὰ ὅλα, κινεῖν με κόκκινο μάγουλο, ξυπόλυτα, με διατρήτους περισκελίδας, τινὰ με καταλασπωμένα ρούχα, ὅλα αὐτὰ τὰ μισὰ μὲν ἀτενῶς καρφόνοντα τοὺς ὀφθαλμούς των ἐπὶ τοῦ διδασκάλου, καὶ τὰ ἄλλα ἀτενῶς σκύπτοντα τὴν κεφαλὴν των ἐπὶ τοῦ τετραδίου ὅπου γράφουν, διότι ἐνῶ τὰ ἡμίση κάμνουν ἀνάγνωσιν, τὰ ἄλλα πρέπει νὰ γράφουν, ἀφοῦ ἑκατὸν πενήντα παιδιά ὡς ἑκατὸν πενήντα πέτραι εἶναι κρεμασμένοι ἀπὸ τὸν λαμὸν τοῦ δυστυχούς, δυστυχούς διδασκάλου. Μεταξὺ διδασκάλου καὶ μαθητοῦ ὑπάρχει πλήρης ἀμοιβαιότης· ἂν ὁ διδάσκαλος τυραννῇ τὰ παιδιά, τὰ παιδιά τυραννοῦν τὸν διδάσκαλον. Τινὲς ἐπιπίπτουν κατὰ τῶν διδασκάλων· ἄδικοι· εἶναι θύματα οἱ διδάσκαλοι, ὅσον εἶναι θύματα καὶ τὰ παιδιά. Αὐτὸς στεγνώνει ἐκεῖνα καὶ αὐτὰ αὐτόν. Γίνεται μία ἀμοιβαία ἐργασία ἐξαντλήσεως. Ὁ διδάσκαλος μαραίνει τὰ ῥόδα τῆς παιδικῆς ἡλικίας· ἡ παιδικὴ ἡλικία καταστρέφει τοὺς πνεύμονας τοῦ διδασκάλου. Αὐτὸς ἀποβλακώνει διὰ τοῦ διδασκαλικοῦ συστήματος τὸ παιδίον, καὶ τὸ παιδίον ἀνταποδίδει βλακειάν ἀντὶ βλακειᾶς. Ὁ δεικτὴς τοῦ διδασκάλου εἶναι ὁ πνευματικὸς ὀρίζων τοῦ παιδίου· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάστημα αὐτοῦ ὁ ἐγκεφαλικὸς ὀρίζων τοῦ διδασκάλου. Ὁ ἓνας στενεύει τὸν ἄλλον. Τὸ παιδίον φεύγει μ' ἐπιμνηστέραν κεφαλὴν, καὶ ὁ διδάσκαλος με ὑδαρωτέραν. Τὸ παιδίον θὰ ἀφίσῃ τὰ ἐδώλια τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀναιμικόν· καὶ ὁ διδάσκαλος θὰ γωμισθῇ τῆς διδασκαλικῆς ἑδρας φθισικός. Ὁ δεκαετής ἡ δεκατετραετής μείραξ θ' ἀποδοθῇ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀτμοσφαῖραν καὶ ἴσως θὰ δημιουργήσῃ νέον αἷμα καὶ θ' ἀναπλάσῃ νέον ἐγκέφαλον. Ὁ διδάσκαλος ποτέ. Αὐτὸς καὶ ἡ ἀράχνη ἐπὶ τινος γωνίας τῆς ὁροφῆς τοῦ σχολείου θὰ ἐξακολουθοῦν ὑφαίνοντες μαζὺ τὰ δίκτυα τοῦ τᾶφου των.

Καὶ ἀφοῦ σὰς εἴπωμεν ὅτι τὸ παιδοθέμι αὐτὸ φοιτᾷ εἰς αὐτὸ τὸ κάτεργον ἀπὸ τῆς 8ης πρωϊνῆς ὥρας, καὶ καθηλούται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ των μέχρι τῆς 12, ὅτε κάμνουν ὠριαίαν μόνον ἀνάπαυσιν, ἐπανέρχεται νὰ σταυρωθῇ μέχρι τῆς πέμπτης ἢ καὶ 6ης ἐσπερινῆς ὥρας, δυνάμεθα βεβαίως νὰ σὰς ἐρωτήσωμεν, ὡς θὰ ἐρωτήσητε ὕμᾱς αὐτοὺς, ὅταν θέσητε ἐνώπιον ὕμῶν τὴν φανταστικὴν αὐτὴν εἰκόνα· τί ζητοῦν τὰ παιδιά αὐτὰ ἐκεῖ; Ποῖοι σκληροὶ τὰ κατεδίκασαν νὰ διημερεῦσιν εἰς αὐτὸν τὸν Μεδρεσέν; Ποίους ἀμαρτίας ἐξοφλοῦσιν; Ποῖον ἐγκλημα ἀποπλύνουσιν; Ἰδέτε τα! ἔχασαν τῶν παρεῖων των τὸ χρῶμα, τῆς σαρκὸς των τὴν ἀπαλότητα, τῶν μυῶν των τὴν εὐκνησίαν, ἐξάρωσαν, ἐμούδιασαν, ἔγιναν γραφαὶ μάγισσαι, ὀκταετείς, ἀπώλεσαν τὸ μειδίωμα

καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τρέλλαν, κατήντησαν ὀκταετὴ παιδιά νὰ μελαγχολοῦν, νὰ σκέπτονται ὡς γέροντες, νὰ ἀπαντῶσιν ὡς παπαγάλοι, νὰ ψάλλωσιν ὡς εὐνοῦχοι, νὰ τρέμωσιν ὡς δούλοι, νὰ κλαίωσιν ὡς νὰ ἐσφάζοντο, νὰ μελετῶσιν ὡς νὰ ἦναι φιλόσοφοι, νὰ τρώγωσιν ὡς ἀσκηταί, καὶ νὰ κοιμῶνται ὡς χειρῶνακτες.

Τί εἶναι τὸ σχολεῖον; Φυλακὴ.

Φυλακὴ διὰ ποῖον ἐγκλημα;

Διὰ τὸ ἐγκλημα τοῦ ὅτι ἐγεννήθησαν.

* *

Διὰ νὰ ἐννοήσητε τοῦτο, πρέπει νὰ ἀναδράμητε εἰς τὴν καλύβην ἢ τὸ δωμάτιον ἢ τὸ παράπηγμα ὅπου ἐγεννήθη καὶ διαιτᾶται τὴν νύκτα αὐτὴ ἡ μείραξ φτωχολογιά. Ὁ πατὴρ εἶναι τέκτων ἢ ξυλουργὸς ἢ υποδηματοποιὸς ἐργάτης ἢ μικρὸς καπνοπώλης ἢ ἀμαξηλάτης ἢ ἀστυνομικὸς κλητὴρ. Ἡ μήτηρ ἢ ξενοράπτει ἢ ξενοπλύνει ἢ κάμνει, ὅτι ἄλλο δύναται νὰ συνεισφέρῃ πάντοτε εἰς τὸν οἰκιακὸν προϋπολογισμόν. Ἐχει τρία ἢ τέσσαρα παιδιά. Τὸ μικρόν εἶναι εἰς τὸν μαστόν· τὸ πρὸ αὐτοῦ κυλίστα εἰς τὸ πάτωμα τοῦ δωματίου· τὸ δωμάτιον εἶναι μικρόν, στενόν, περιέχον τὴν τράπεζαν ὅπου τρώγουν, τὴν κλινὴν ὅπου κοιμοῦνται καὶ τὸν καναπὲν ὅπου δέχονται. Συνήθως ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ὑπάρχουν πέντε ἢ ἕξ τοιαῦτα δωμάτια, ἐγκλειόμενα πέντε ἢ ἕξ τοιαῦτα οἰκοκυριά. Κάθε δωμάτιον ἔχει καὶ τὰ μικρά του. Τὰ μικρά συμπλέκονται, συμπαίζουσιν, συνθορυβοῦσιν, συναλαλάζουν. Πέφτουν, σηκώνονται, πιάνονται, ματώνονται, κλέπτουν, τρώγουν ἀδιάκοπα. Ἀλλοίμονον! ἂν δὲν ὑπᾶρχεν ἡ διέξοδος τοῦ σχολείου. Εἴπωμεν καλλίτερον ἢ ὑπόνομος τῶν σχολείων. Ἡ αὐλὴ ἐκεῖνη θὰ μετεβάλλετο εἰς πανδαιμόνιον. Ἐκαστον νοικοκυριό, ἐκάστη κυρὰ Δημήτρανα ἢ κυρὰ Κώσταινα, κρατεῖ σ' τὸ σπῆτι τὸ βυζανιάρικο καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ μονοετὴς ἢ διετὴς καὶ στέλλει τὰ μεγάλα σ' τὸ σχολεῖο. Τὰ δίδει ἓνα κομπόδεμα περιέχον μίαν φέταν ξηροῦ ἄρτου ἢ ὀλίγας ἐλαίας ἢ τεμάχιον τυροῦ ἢ ἓνα βότρυν σταφυλῆς ἢ τέσσαρα ξηρόσυκα ἢ ἀντὶ τούτων πάντων μίαν πεντάραν, καὶ ἐν κτύπημα θωπευτικὸν κάτωθεν τῶν νώτων καὶ τὰ στέλνει σ' τὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας, εἰς τὸ Σχολεῖον! Εἰς βαθὺς στεναγμὸς ἐκφεύγων τὸ στῆθός της τὴν ὥραν ἐκείνην ἀναγγέλλει τὴν διὰ κάμπους ὥρας ἀπαλλαγὴν της.

Ἰδοὺ τὸ Σχολεῖον· ἡ Ὑπόνομος τοῦ πτωχοῦ σπητιοῦ!

Ὁ Ἀῆμος, ὁ ἄγριος αὐτὸς παιδονόμος ἢ ἀστυνόμος, παρὰ λαμβάνει ὅλα αὐτὰ τ' ἀπόκληρα τῆς τύχης καὶ τὰ ῥίπτει ὡς νὰ ἦσαν σκύβαλα, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δημοτικοῦ.

Ἀλλὰ διατί τὰ ῥίπτει; Ἡ μήτηρ ἔχει τὸν λόγον της. Ἡ πρέπει νὰ τὰ κρατήσῃ κοντὰ της καὶ νὰ παραφρονήσῃ ἢ νὰ τὰ στείλῃ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ.

Ὁ δῆμος ποῖον λόγον ἔχει;

Νὰ τὰ καταστήσῃ πολίτας, οἵτινες θὰ δυνηθοῦν ἐνῆλικιόν· μενοι νὰ εἰσφέρωσιν εἰς τὴν ἀρμονίαν τοῦ κοινωνικοῦ ἢ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ;

Ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, πρῶτον διατί τὰ φθείρει σωματικῶς, δεύτερον διατί τὰ φθείρει πνευματικῶς; Εἶναι ἡ ἀναιμία συστατικὸν τοῦ πολίτου; Εἶναι οἱ ἀσθενικοὶ πνεύμονες συστατικὸν τοῦ πολίτου; Εἶναι ἡ καθιστικὴ καχεξία συστατικὸν τοῦ πολίτου; Εἶναι ἡ σύλληψις τῆς Θεοτικῆς καὶ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ κατελθόντες εἰς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα, καὶ ὁ Ἀὐτὸς ὅστις εἶδε κ' ἔπαθε νὰ τοὺς φυλάξῃ ἀπὸ τοὺς Σοδομίτας καὶ τῆς Σάρας ἢ στείρωσις καὶ ἡ ραχὴ τοῦ Ἡσαΐ συστατικὸν τοῦ πολίτου; Εἶναι ἡ ἀμάθεια τοῦ

διδασκάλου περί τὴν γενικὴν φυσιογνωσίαν μεταδιδόμενη εἰς τὰ παιδιὰ συστατικὸν τοῦ πολίτου ; Εἶναι οἱ κανόνες τῆς γραμματικῆς, λησμονούμενοι ἅμα τῇ ἀποστηθίσει των, συστατικὸν τοῦ πολίτου ; Εἶναι ἡ γεωγραφία τῆς Νέας Ζηλανδίας συστατικὸν τοῦ πολίτου ; Εἶναι τὰ ἡθικὰ σαλιαρίσματα τοῦ Χαρίση Πούλιν συστατικὸν τοῦ πολίτου ; Εἶναι ἡ Κατήχησις τοῦ Βερναρδάκη καὶ ἡ Ἱερὰ Ἱστορία τοῦ Πανταζῆ συστατικὸν τοῦ πολίτου ;

Ἐπαναρωτῶμεν διὰ τρίτην φοράν : Τί κάμνει τὸ παιδί ἐκεῖ μέσα ; Φθείρει τὴν υἱείαν του καὶ τὸ πνεῦμά του. Ἰδοὺ τὸ παθητικόν. Καὶ τὸ ἐνεργητικόν ; Ἀνάγνωσις καὶ γραφή. Ἀξιίζουν αἱ ζημίαι τὰ κέρδη ; Ἀξίζει τὸ παθητικὸν τὸ ἐνεργητικόν ; Ἀνάγνωσις καὶ γραφή ! Ἀλλ' αὐτὰ μπορεῖ νὰ τὰ μάθῃ τὸ παιδί ἐντὸς ἐνὸς μηνός. Καὶ ὅμως εἰς τὸ σχολεῖον κατατρίβεται τέσσαρα ἔτη διὰ νὰ τὰ λάβῃ ἐφόδια εἰς τὸν βίον του. Ποῖον βίον ; Βίον ταλαιπωρημένον, βίον χειρωνακτικόν, βίον ἀσθενικόν, βίον φυτικόν, βίον παράσιτον. Αὐτοὶ γίνονται κατόπιν οἱ ἐκλογεῖς μας, αὐτοὶ σχηματίζουν τὸν λαόν ὅστις στέλλει τὴν πλειοψηφίαν σήμερον τοῦ κ. Τρικούπη, καὶ αὖριον τοῦ κ. Κουμουνδούρου. *

Καὶ τί εἶναι τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπέναντι ἐκείνων ὅσα ἰδίους ὀφθαλμοῖς εἶδομεν ἐν τῇ Σχολῇ Καραμάνου !

Θὰ παρῇλθεν ἴσως εἰς καὶ ἡμισυς μὴν ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεώς μας, καὶ ἀκόμη ἡ φοβερὰ εἰκὼν ἐπιπροσθεῖ εἰς τὸ πνεῦμά μας, καὶ διατρέχει γοργῇ ὅλον τὸ νευρικόν μας σύστημα. Αἱ σημειώσεις ἃς ἐλάβομεν διὰ τῆς μολυβδίδος ἐλευκάνθησαν, σχεδὸν ἐσθῆθησαν, ἀλλ' ἡ εἰκὼν μένει ζωντανή, ἀνεξάλειπτος. Ὁ δεῦτερος διδάσκαλος ἐν τῇ σχολῇ Καραμάνου, κ. Μπουκλάκος, ἀδελφὸς τοῦ ἀξιολόγου δημαστυνόμου Σύρου, ἀνθρωπος ῥωμαλέος καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ποικίλλων τὴν διδασκαλίαν ἐφ' ὅσον δύναται, καὶ ἐκτὸς ἐνίοτε τοῦ προγράμματος, μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν μεγάλην λεγομένην τάξιν, εἰδὸς ἑλληνικοῦ σχολείου. Ἀκόμη δὲν πιστεύομεν ὅτι εἶδομεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶδομεν. Δὲν ἦτο δωμάτιον, ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ Στενὴ τῶν φυλακῶν Μεδρεσῆ καὶ Κόκλα, ἥτοι φυλακὴ ἐν φυλακῇ, ὅπου καθεῖργονται οἱ ἀτακτοῦντες τῶν φυλακισμένων. Ἄν εἶναι δὲ αἱ φυλακαὶ τοιαῦται, οἷας σᾶς τὰς περιεγράψαμεν, φαντάζεσθε τί θὰ εἶναι ἡ φυλακὴ τῶν φυλακῶν. Ἦτο Στενὴ λοιπὸν τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο. Ὑψος μόλις δύο μέτρων καὶ περίπου τριῶν μέτρων πλάτος καὶ μήκος. Ἀντὶ παραθύρων μία καὶ μόνη ὅπῃ βλέπουσα πρὸς αὐλὴν στενὴν παρακειμένης οἰκίας. Φωτίζεται λοιπὸν κυρίως διὰ τῆς θύρας — ὅταν ἡ θερμοκρασία τὸ ἐπιτρέπει. Κεῖται ἀκριβῶς ἀπέναντι τῶν ἀποπάτων τοῦ σχολείου — εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου μέτρων ἀπ' αὐτῶν. Ὅταν διερχόμενος τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς ἀποπάτους, εἰσέρχεσθε διὰ τῶν δύο λιθίνων βαθμίδων εἰς τὸν κλωδὸν αὐτόν, τὸν ζεστόν ἀπὸ τὰς ἀναπνοάς, τὸν ἐν ἀενάῳ ἡμίφωτι κολυμβῶντα, καὶ συναντᾶσθε μὲ **ὄγδῶντα** — ναι, ὄγδῶντα — ψυχὰς νεανίσκων, φύρδην μίγδην καθημένων, ἄλλων ἐπὶ θρανίων, ἄλλων ἐπὶ σανίδων, ἄλλων ἐπὶ κιβωτίων, πλείστων ὀρθίων καὶ τινος γονυπετοῦς τιμωρουμένου, καὶ εἰς τὴν γωνίαν συγκρούεσθε — αὐτὴ εἶναι ἡ λέξις καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα — μὲ γέροντά τινα φασματώδη, μιζογένειον, σκούφον φέροντα μεταξοκέντητον ἐπὶ κεφαλῇ καὶ ῥάβδον ἑξοκόσμητον ἀνὰ χεῖρας, ἀενάως ἀποχρεμπόμενον καὶ πίνοντα καὶ βήχοντα καὶ διδάσκοντα καὶ συμβουλευόντα καὶ ἐπιπλήττοντα, καὶ περιάγετε τὸ ἀπεγνωσμένον βλέμμα σας ἀπὸ τοῦ ξεγδαρμένου μουσαμά τοῦ καλύπτοντος τὴν γύμνωσιν τῆς διδασκαλικῆς ἑδρας εἰς τὰς ἀσθενικὰς μορφὰς

τῶν παιδιῶν, μὲ τοὺς βολβούς τῶν ὀφθαλμῶν στρεφόμενους δίκην παραφρόνων, καὶ τὰς πανίνας ἐκεῖνας ὄψεις αἵτινες μοὶ ὑπενθύμισαν τὰ χλωρωτικά πρόσωπα τῶν ταλαιπώρων ἐργατῶν εἰς τινὰς εὐρωπαϊκὰς πόλεις, καταλαμβάνεσθε ὑπὸ ζάλης καὶ λησμονεῖσθε καὶ ταράττεσθε καὶ νομίζετε ὅτι εὐρίσκεσθε εἰς αἵθουσαν νοσοκομείου, ἐκλαμβάνοντες τὸν διδάσκαλον ὡς παράφρονα ἐπιστάτην, ζητοῦντα νὰ διδάξῃ τοὺς ἀσθενεῖς γραμματικὴν. Αὕτῃ ἦτο ἡ πρώτη τάξις τῆς Δημοτικῆς Σχολῆς τῶν **Ἀθηνῶν** ὑπὸ ἑνα τῶν καλλιτέρων καὶ ἀρχαιοτέρων διδασκάλων, τὸν κύριον Γιαννόπουλον.

ὦ παιδιὰ μου ! ἐάν ἡ φύσις ἐπέκλωσεν μακρὰν τὴν τολῆν τοῦ βίου σας, ἐάν εἶναι μέχρι στεφάνης δι' ἐλαίου πεπληρωμένη ἡ λυχνία τῶν ἡμερῶν σας, ρίψατε τότε τὰς μολυβδίδας καὶ τοὺς κονδυλοφόρους καὶ τὰ μελανοδοχεῖά σας, λάβετε ἀξίνην ἢ πέλεκυν, καὶ σκάπτετε, σκάπτετε τὴν ἀρτοδότειραν γῆν !

Καλιθέαν.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἡ υἱεία τοῦ κ. Κουμουνδούρου βαίνει ὁλονὲν ἐπὶ τὰ βελτίω. Ἐξῆλθε πλέον παντὸς κινδύνου καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀναρρώσεως. Ὁ στόμαχός του δέχεται τώρα καὶ ξηρὰν τροφήν. Τρώγει μπιφτέκι καὶ μπιρζόλαν καὶ πίνει οἶνον γενναῖον καὶ κονίακ γενναϊότερον ἀκόμη.

Ὁ κόσμος καθυστάσσει ἐπὶ τῇ βεβαιότητι ὅτι ὁ γέρων δὲν διατρέχει πλέον κίνδυνον, οἱ δὲ οἰκεῖοι πέρνουσι τονωτικά καὶ διὰ τοῦ ὕπνου προσπαθοῦν νὰ ἐπανακτήσωσι τὰς ἀπολεσθεῖσας σωματικὰς τῶν δυνάμεις.

Πολλὰ λέγονται ὅτι θὰ λάβῃ χωρὰν φαιδρὰ μετὰ τὴν ἐντελῆ ἀποκατάστασιν τοῦ κ. Κουμουνδούρου. Ἐν πρώτοις, θὰ δοθῇ συμπόσιον ἐν τῇ πλατεῖᾳ τῆς Ἐλευθερίας· θὰ γίνωσι προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις, θὰ παίξῃ ἡ μουσικὴ τὸν ὕπνον τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ γέροντος ἀπὸ τῆς ποδᾶγρας αὐτοῦ, θὰ σουβλισθῶσιν ἀρνία, θὰ *τσικνίσῃ* τὸ κοκορέτσι ὅλην τὴν πλατεῖαν. Ὁ ἀσθενὴς κατὰ τὸ στάδιον αὐτὸ τῆς ἀναρρώσεώς του ἀνακτᾷ βαθμὴδὸν καὶ τὴν φαιδρότητα αὐτοῦ· τὴν νύκτα τῆς χθὲς ἐξύπνησε καὶ ἐζήτησε τὴν ὥραν — ὕστερα ἀπὸ μία δύο ὥραις θὰ ἐξημερώσῃ τοῦ εἶπεν ἡ νοσοκόμος του, ἐνῶ δὲν ἦτο ἀκόμη μεσονύκτιον, διὰ νὰ τὸν καθυστάσῃ.

— Τότε κάθησαι καὶ σὺ νὰ μοῦ κάμῃς συντροφιά ἀφοῦ θέλει τόσο λίγο νὰ ἐξημερώσῃ !

Ἄλλός τις πάλιν τοῦ ἐδίδε προχθὲς τὸ φάρμακον ἐντὸς τοῦ ποτηρίου· ὁ Κουμουνδούρος μειδιῶν τὸν ἐπερέχουσε δι' αὐτοῦ λέγων.

— Πάρε σὺ αὐτό· ἐγὼ προτιμῶ λίγο ζουμί !

Ὅταν πάλιν ἡ κυρία τοῦ ἀπόξω ἀπόξω τὴν ἐπομένην τῆς καλλιτερευσέως τοῦ τοῦ εἶπεν.

— Ξέρεις Ἀλέξανδρε, ὁ Σπύρος φοβοῦμαι μὴ ξεκινήσῃ καὶ ἐλθῇ ἐδῶ, τὸ καῦμένο τὸ παιδί τὸ ξετρελλάναμε.

— Αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ μεγαλειτέρα τοῦ τρέλλα, τὴν διέκοψε μειδιῶν πάντοτε.

Μόλα αὐτὰ ἡ υἱεία τοῦ ἀσθενοῦς θὰ βραδύνῃ νὰ ἀποκατασταθῇ ἐντελῶς, ἀν καὶ αὐτὸς τὴν καταδιώκει, ὡς ἀποσπασματάρχης τὸν ἀποδράσαντα κληρῶν του, καὶ ζητεῖ